

Za Mítou Slonimem

Třetího ledna tohoto roku skonal ve věku 91 let doc. Dimitrij Slonim. (Pozn. redakce: Představení tohoto významného lékaře a virologa jsme se v Živě věnovali v roce jeho kulatého jubilea – 2015, 4: LXXI až LXXIII). Narodil se 4. srpna 1925 v Praze a byl vychován u prarodičů v Blatné. Po maturitě na strakonické reálce absolvoval pražskou lékařskou fakultu. Přednosta Ústavu lékařské mikrobiologie a imunologie prof. František Patočka mu určil životní dráhu v oboru virologie. Málo se ví, že srdeční záležitosti mladého talentovaného Dimitrije Slonima v čase jeho působení na ústavu F. Patočky byl virus klíšťové encefalitidy. Zkoumal možnosti využití kuřecích embryí k množení viru a hledal cesty k oslabení jeho neurovirulence s cílem vyvinout nejprve inaktivovanou a poté případně živou oslabenou očkovací látku proti této život ohrožující chorobě. Prvního cíle se mu podařilo dosáhnout, jakkoli k uvedení jeho očkovací látky do výroby v Československu nikdy nedošlo, protože výrobu vakcín proti klíšťové encefalitidě si na sklonku 50. let uzurpoval pro celý východní blok Sovětský svaz. Virus klíšťové encefalitidy však stačil zasáhnout do Mítova života velmi dramaticky. Nakazil se v laboratoři nebezpečným neurovirulentním kmenem, který unikl z prasklé zkumavky, onemocněl encefalitidou s těžkým průběhem a s následky pro celý jeho další život.

Jako nadaný virolog byl Dimitrij Slonim r. 1956 pověřen ministrem zdravotnictví, aby vybudoval moderní virologické pracoviště ve Výzkumném ústavu imunologickém – pozdějším ÚSOL (Ústavu séra a očkovacích látek) s cílem zajistit výrobu očkovací látky proti infekční dětské obrně, poliomyelitidě (polio), která by byla vhodná pro celostátní proočkování. Polio vyvolává *Poliovirus* (rod *Enterovirus*), čeleď *Picornaviridae*, napadající centrální nervový systém. V těžkých případech vede k postižení dýchacích svalů, selhání životně důležitých orgánů a posléze k smrti. Při lehčím onemocnění dojde k svalové atrofii, hlavně dolních končetin, ochrnutí a trvalým následkům. Přenosná dětská obrna zmrzčila v 20. stol. miliony lidí na celém světě (blíže také následující článek).

Foto D. Slonim

Je právě zásluhou týmu Dimitrije Slonima, že už o rok později (1957) patřilo Československo mezi pět zemí, které jediné na celém světě byly schopny vyrobit bezpečnou a účinnou inaktivovanou vakcínu proti tomuto onemocnění. V r. 1959 jsme se stali prvními na světě v celostátním proočkování dětí a za pouhé dva roky (1961) byla dětská obrna jako vůbec v prvním státě u nás zcela vymýcena. Roku 1962 obdržel D. Slonim za tento epochální úspěch i organizační úsilí Státní cenu. Pro srovnání, v Evropě byla tato hrozná nemoc eradikována až r. 2002, tedy o 40 let později než v naší zemi.

Dimitrij se rovněž zasloužil o to, že jsme r. 1965 patřili mezi čtyři země, které jako první na světě vyvinuly vlastní moderní vakcínu proti černým neštovicím (variole). K dalším jeho úspěchům se řadí vývoj vakcín proti vzteklině, spalničkám a příušnicím. Mimo vakcíny zavedl 28 přípravků pro diagnostiku lidských virových onemocnění.

Roku 1965 byl doktor Slonim jmenován docentem. Je smutné, že tento velký vědec nebyl jmenován profesorem. Čtyři roky nato

mu bylo nabídnuto místo vedoucího katedry na Lékařské fakultě Univerzity v Bernu, což nepřijal, protože mu bylo slíbeno stejné místo v Praze. Slib však nebyl dodržen. O 6 let později mu byla profesura v Praze nabídnuta s politickou podmínkou vstupu do Komunistické strany, což odmítl. Jak je pro nás téměř typické, byl doc. Slonim ve světě oceňován mnohem více než doma. Mimo jiné dostal řád a pamětní medaili Světové zdravotnické organizace za svůj přínos při vymýcení černých neštovic.

Dimitrij Slonim vychoval 12 vědeckých pracovníků, napsal řadu odborných knih, skript a vědeckých prací. V pozdním věku se zabýval historií, jak o tom svědčí jeho následující knihy: *K historii Židů v jihočeské Blatné a okolí* (2003), *Jak jsem přišel do Blatné. Vzpomínky Františka Chlupsy* (2006) a *Josef Navrátil. Repetitorium historie života a díla* (2011).

V Dimitrijovi (Mítovi) Slonimovi odešel poslední velikán československé virologie a imunologie, která v jeho době a také díky němu patřila do světové špičky.

1 Virus dnes již vymýcené varioly (černých neštovic), proti níž vyvinul Dimitrij Slonim vlastní účinnou českou vakcínu. Jde o jeden z největších klasických virů, velikost kolem 250 nm. Snímek z elektronového mikroskopu. Převzato z Wikimedia Commons,

v souladu s podmínkami využití **2 a 3** Viriony klíšťové encefalitidy (KE) uvnitř hostitelské buňky. D. Slonim pracoval na vývoji vakcíny proti KE, zajímaly ho mechanismy patogenese infekce virem KE a možnosti atenuace (oslabení až potlačení virulence) neurovirulentních kmenů viru KE. Snímky z elektronového mikroskopu zachycují replikaci virionů (bílé šipky) uvnitř drsného endoplazmatického retikula (RER). Transport virionů v cytoplazmě buňky zprostředkovává buněčný cytoskelet (mikrotubuly, černé šipky). Měřítko 100 nm. Foto M. Vancová, Biologické centrum AV ČR, v. v. i., České Budějovice

